

Επιστήμη και Κοινωνία: Επιθεώρηση Πολιτικής και Ηθικής Θεωρίας

Τόμ. 24 (2010)

Διαβούλευση

Η αφήγηση περί ανοιχτής διακυβέρνησης και το opengov.gr

Κορίνα Πατέλη

doi: [10.12681/sas.906](https://doi.org/10.12681/sas.906)

Copyright © 2015, Κορίνα Πατέλη

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Πατέλη Κ. (2015). Η αφήγηση περί ανοιχτής διακυβέρνησης και το opengov.gr. *Επιστήμη και Κοινωνία: Επιθεώρηση Πολιτικής και Ηθικής Θεωρίας*, 24, 125–130. <https://doi.org/10.12681/sas.906>

Η αφήγηση περί ανοιχτής διακυβέρνησης και το opengov.gr

Κορίνα Πατέλη*

Το σημείωμα αυτό τοποθετεί τη διαδικτυακή πρακτική ανοιχτής διακυβέρνησης της κυβέρνησης του ΠΑΣΟΚ στο ευρύτερο πλαίσιο της πολιτικής οικονομίας του διαδικτύου στην Ελλάδα και προσεγγίζει κριτικά το αίτημα του Γιώργου Παπανδρέου να παρακαμφθούν στη διαδικασία εκδημοκρατισμού της διακυβέρνησης τα παραδοσιακά ΜΜΕ και τη θέση τους να πάρει το 'έγγενώς δημοκρατικό' διαδίκτυο. Η πρακτική προσεγγίζεται μέσα από την κριτική ανάλυση του ιστοτόπου opengov.gr (στο πειραματικό του στάδιο) καθώς και την ανάλυση της θέσης των 'ανοιχτών τεχνολογιών' στην κατασκευή της ταυτότητας του πρωθυπουργού και πολιτικού Γ. Παπανδρέου.

Σύμφωνα με την αφήγηση της κυβέρνησης περί συμμετοχικής δημοκρατικής διακυβέρνησης, η χρήση του διαδικτύου και του ανοιχτού λογισμικού είναι κομβική για το 'άνοιγμα' της διακυβέρνησης επειδή οι ανοιχτές διαδικτυακές τεχνολογίες έχουν 'τεχνολογικά χαρακτηριστικά' τα οποία δημιουργούν τις κατάλληλες συνθήκες διαφάνειας στην επικοινωνία (και όχι μόνο) πολιτών και κράτους.¹ Η αφήγηση διακηρύττει ότι, ενσωματωμένες στην καθημερινή διακυβέρνηση, οι ανοιχτές τεχνολογίες απο-διαμεσολαβούν τη διαδικασία της, την καθιστούν συμμετοχική και άρα, αυτομάτως, την εκδημοκρατίζουν. Πιο συγκεκριμένα, η ανοιχτή διακυβέρνηση θα γίνει πραγματικότητα μέσα από την εντός δικτύου διαβούλευση και, πιο απλά, μέσα από την εντός δικτύου δημοσίευση των αποφάσεων, των διαδικασιών λήψης τους καθώς και των προκηρύξεων για θέσεις εργασίας στον δημόσιο τομέα.² Χωρίς καμία αναφορά στη διάρθρωση της πρόσβασης, υπονοείται ότι οι ανοιχτές τεχνολογίες μπορούν από μόνες τους, χωρίς κάποιον σοβαρό μηχανισμό υποστήριξης, να θεσμοθετήσουν ένα περιβάλλον διαλόγου με τους πολίτες το οποίο θα εκδημοκρατίσει τη διαδικασία λήψης αποφάσεων, καθώς και ένα περιβάλλον διαφάνειας μέσα στο οποίο οι τελευταίοι θα ενημερώνονται σωστά και θα μπορούν από μόνοι τους να ελέγχουν τα πεπραγμένα της κυβέρνησης. Στην αφήγηση αυτή εξισώνεται η ιδέα της δημοσιότητας με εκείνη της

* Επίκουρη Καθηγήτρια, Τεχνολογικό Πανεπιστήμιο Κύπρου, Τμήμα Επικοινωνίας & Σπουδών Διαδικτύου <korinna.patelis@cut.ac.cy>

λογοδοσίας, εξ ου και οι διαρκείς δημοσιεύσεις εικόνων, λόγων και απόψεων του πρωθυπουργού.³

Η πρακτική ανοιχτής διακυβέρνησης του ΠΑΣΟΚ αποτελεί μέρος μιας ευρύτερης πολιτικής στην οποία το διαδίκτυο αναπαρίσταται ως κομβικό πολιτικό εργαλείο για τον Γ. Παπανδρέου προεκλογικά και, στη συνέχεια, για την κυβέρνηση του. Το διαδίκτυο εννοιολογείται ως πολιτικά ανοιχτή τεχνολογία και στρατολογείται ως πολιτικός σύμμαχος του Γ. Παπανδρέου από την αρχή της δεκαετίας του 2000, με την αναπαράσταση –του προέδρου του ΠΑΣΟΚ προεκλογικά και πρωθυπουργού μετεκλογικά– ως ‘ένδυναμωμένου από την τεχνολογία δημοκράτη’, ‘νέου’ και ‘κοινού’ πολίτη.⁴ Από τα μέσα της δεκαετίας, το ανοιχτό λογισμικό και οι ανοιχτές τεχνολογίες έχουν επιλεγεί ως το φλέγον ζήτημα επικοινωνιακής πολιτικής και συνιστούν την καρδιά της συγκεκριμένης αναπαράστασης: με τη σειρά της, αυτή έχει υπάρξει κεντρική για την κατασκευή της ταυτότητας του Γ. Παπανδρέου αλλά και της θέσης του στην κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ αφού, ταυτιζόμενος με τους νέους ‘ψηφιακά προνομιούχους της χώρας’, μέσα από τη συμμετοχή του στον ‘δυναμικό κόσμο’, αποκτά απόσταση από τις πολιτικές του παρελθόντος. Η ιδέα είναι ότι υπό την αρχηγία ενός ‘κοινού χρήστη’ και ‘ενεργού πολίτη’, ο οποίος ζει μια ουσιαστικά υβριδική ζωή, θα εκδημοκρατιστεί ο τρόπος που κυβερνάνται η χώρα.⁵ Το ότι όμως ο ‘κοινός’ πολίτης πιθανώς δεν έχει πρόσβαση στο διαδίκτυο δεν φαίνεται να αποτελεί σημαντικό άξονα της πολιτικής του Γ. Παπανδρέου, καθώς στις προεκλογικές εξαγγελίες του δεν αναφέρεται σε κάποιο σοβαρό μέσο για να λυθεί το κομβικό αυτό πρόβλημα.

Στη σημερινή αφήγηση περί διαφάνειας και εκδημοκρατισμού της διακυβέρνησης, ο Γ. Παπανδρέου έχει σαφή ρόλο: σέρνει, αδράχνει τον ιστό της (μεταφορικά και κυριολεκτικά), είναι πρωτοστάτης και εγγυητής μιας ρήξης με το παρελθόν και, συνάμα, αποτελεί το μοντέλο του πώς η κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ αντιλαμβάνεται τον ‘μέσο έλληνα πολίτη’ ο οποίος, με τη σειρά του, με πρότυπο τον πρωθυπουργό, καλείται να συμμετάσχει, να πιστέψει και να ενδυναμώσει το σύστημα διακυβέρνησης επισκεπτομενος το opengov.gr. Ενδεικτική είναι η παρουσία του Πρωθυπουργού στο διαδίκτυο: σελίδα στο Facebook, με 25.000 θαυμαστές, σελίδα στο youtube αλλά και ιστότοπο ως πρωθυπουργός και ενεργό προσωπικό ιστότοπο και ιστολόγιο.

opengov.gr

Στο πλαίσιο της εν λόγω αφήγησης, το opengov.gr συνιστά τον δυναμικό τόπο αυτόματης πραγμάτωσης της διαφάνειας, τόπος ο οποίος θα τελειοποιηθεί μετά από ανοιχτή διαβούλευση με τους πολίτες. Όντας ‘δημιούργημα’ και, σύμφωνα με τους όρους χρήσης του, ‘ανήκοντας’ στο πολιτικό γραφείο του σημερινού

Πρωθυπουργού, το *orengov.gr* συνιστά από μόνο του μία καινοτομία που βρίσκεται σε ρήξη με την υπάρχουσα παρουσία του κράτους στο διαδίκτυο. Με άλλα λόγια, πρόκειται για καινοτόμα χρήση του ανοιχτού δικτύου η οποία διαφοροποιείται από τη χρήση του διαδικτύου από τον υπόλοιπο κρατικό μηχανισμό.

Η αναπαράσταση του Γ. Παπανδρέου ως εγγυητή της διαφάνειας και πυλωρό του νέου ψηφιακού χώρου εκδημοκρατισμού είναι σαφής στη δομή του *orengov.gr*. Δομητικά αυτό είναι τοποθετημένο στο 'γραφείο' του πρωθυπουργού, μέσα από μία σφραγίδα που βρίσκεται σε όλες τις σελίδες (και λειτουργεί ως επικεφαλίδα και διασύνδεση με την 'κεντρική' σελίδα) καθώς και μέσα από ένα μεγάλο σύνδεσμο, στο δεξί μενού, που παραπέμπει στη σελίδα του πρωθυπουργού.

Ως νησίδια διαφάνειας, με τη χρήση ανοιχτού λογισμικού και με άδεια *creative commons*, το *orengov.gr*, μέσα από μία εξαιρετικά απλή δομή, διασυνδέει τις διαβουλεύσεις επτά υπουργείων, τις προκηρύξεις για θέσεις-κλειδιά του δημοσίου, αποτελέσματα κάποιων από αυτές τις προκηρύξεις⁶ και το οπτικοαουστικό υλικό από τα υπουργικά συμβούλια.⁷ Μέχρι τα τέλη Φεβρουαρίου, το περιεχόμενο του ιστοτόπου αποτελείται από μία γενική δήλωση περί ανοιχτής διακυβέρνησης, επτά βίντεο από συνεδριάσεις του υπουργικού συμβουλίου, διασυνδέσεις σε 50 διαβουλεύσεις, με περίπου 38.000 σχόλια, καθώς και διασύνδεση με τη διαβούλευση για την ανοιχτή διακυβέρνηση. Δημοσιεύτηκαν περίπου 1.200 προκηρύξεις και 27 βιογραφικά των επιτυχόντων σε κάποιες από αυτές. Η οπτική γλώσσα που έχει επιλεγεί για τη διάδραση με αυτό το περιεχόμενο προσομοιώνει εκείνη πολλών επισήμων κρατικών εγγράφων.

Η υπόθεση της αφήγησης μέσα στην οποία αναπτύσσεται το *orengov.gr* είναι ότι η μη παισιώση των ανοιχτών τεχνολογιών από λεπτομερή σχεδιασμό, σε σχέση με τα ειδικά (και τοπικά) πολιτικά προβλήματα της χρήσης του διαδικτύου σε τέτοια εγχειρήματα, συνιστά πολιτική θέση με τα λόγια του *orengov.gr*: 'η ανοιχτή διακυβέρνηση συνδυάζει πολιτικά και τεχνολογικά χαρακτηριστικά'. Η ανυπαρξία πολιτικής παισιώσης του, όμως, αφήνει αθεράπευτες τις ευρύτερες παθολογίες της ανοιχτής διακυβέρνησης, όπως η κακοφωνία και η τυραννία της πλειοψηφίας. Ενδεικτικό είναι ότι, στη διαβούλευση για το *orengov.gr*, τα ζητήματα αυτά δεν τίθενται καν προς συζήτηση όταν, για παράδειγμα, η αρχή του βίντεο εκμάθησης του λογισμικού για το *orengov* στις ΗΠΑ,⁸ το οποίο απευθύνεται στον μέσο αμερικανό χρήστη, αναγνωρίζει ότι η 'κακοφωνία' αποτελεί τον μεγαλύτερο εχθρό του εγχειρήματος και τη διαπραγματεύεται ως πολιτικό πρόβλημα. Στην Ελλάδα, η οποία δεν έχει σχεδιασμένο σύστημα διακυβέρνησης σαν αυτό των ΗΠΑ και δεν απολαμβάνει το επίπεδο πρόσβασης των Αμερικανών, το ζήτημα αυτό ούτε καν τίθεται ως πρόβλημα στη διαβούλευση για την ανοιχτή διακυβέρνηση που δημοσιεύει το *orengov.gr*.

Η ανυπαρξία πλαισίωσης αφήνει άλυτο και το πιο σοβαρό –από πολιτική άποψη– πρόβλημα το οποίο οφείλεται σε ένα δομικό χαρακτηριστικό:⁹ τη χαμηλή πρόσβαση στο διαδίκτυο που έχουν οι κάτοικοι στην Ελλάδα. Σε μία χώρα στην οποία μόνο μία μειοψηφία (ακόμα 34%) έχει πρόσβαση στο διαδίκτυο, η χρήση του σε οποιοδήποτε εγχείρημα εκδημοκρατισμού είναι προβληματική γιατί διαστρεβλώνει τη συμμετοχή υπέρ αυτών που έχουν πρόσβαση. Κάτι τέτοιο ισχύει και με το παραπάνω, δεδομένης της ανεπαρκώς θεσμοθετημένης κοινωνίας πολιτών και ενός συστήματος διακυβέρνησης που να ενσωματώνει θεσμούς, όπως ομάδες πίεσης, στη διαδικασία λήψεων αποφάσεων.

Ποια είναι η παραδοχή στην οποία στηρίζεται το *orengon*, σε σχέση με τη συμμετοχή της πλειοψηφίας των κατοίκων της χώρας; Ότι είναι ανοιχτό σε αυτούς τους πολίτες που έχουν πρόσβαση, οι οποίοι αποτελούν την τεχνολογική ελίτ; Ότι το ψηφιακό χάσμα με τη διαφορά στη χρήση γυναικών και ανδρών στη χώρα μας δεν είναι έμφυλο; Ότι με 75% πρόσβαση στους κάτω των 24 ετών και 12,5% για τους 55-74 ετών δεν χωρίζει τη χώρα στα δύο από ηλικιακή άποψη; Ή, ότι όσοι έχουν πρόσβαση αυτόματα θα οργανωθούν ώστε να αντιπροσωπεύουν και τους υπόλοιπους;

Το ζήτημα του σε ποιον απευθύνεται το *orengon.gr* μας φέρνει αντιμέτωπους και με τα υπόλοιπα προβλήματα που οφείλονται στην ανυπαρξία πλαισίου: το *orengon.gr* δεν προσφέρει κάποιου είδους διαμεσολάβηση σε επίπεδο θεματολογίας, οργάνωσης της συζήτησης ή ανασκευής των ζητημάτων για τον μέσο χρήστη, ούτε έχει κάποια δομή (χρονική ή άλλη) που θα μπορούσε να αυτοματοποιήσει τέτοια οργάνωση. Πιο συγκεκριμένα, δεν υπάρχει υπεύθυνος περιεχομένου, με αποτέλεσμα το περιεχόμενο να μην έχει αναπτυχθεί, αφενός, με στόχο τη διαβούλευση και, αφετέρου, τον ιστό.¹⁰ Για παράδειγμα, τα κείμενα, ειδικά αυτά που είναι προς διαβούλευση, είναι μακροσκελή και δεν είναι διαρθρωμένα σαν υπερκείμενα. Είναι απλώς τεμαχισμένα ανά παράγραφο, λες και αυτό αποτελεί νοηματική κατανομή. Επίσης δεν συνοδεύονται πάντα με ειδικά διαμορφωμένα κείμενα που να κάνουν σαφή τα βασικά ζητήματα της διαβούλευσης ούτε παρέμπουν σε ιστοσελίδες με πληροφορίες αναπτυγμένες για τον κοινό πολίτη. Αντίθετα, ο σύνδεσμος 'σχετικά έγγραφα' παρέμπει συνήθως σε μακροσκελή νομικού περιεχομένου ή γλώσσας έγγραφα τα οποία ο χρήστης πρέπει να κατεβάσει και να αναγνώσει ως αρχεία pdf.¹¹

Δεν είναι σαφές σε ποιον απευθύνεται το περιεχόμενο ούτε καν ποιο είναι το ζητούμενο. Και αυτό ακριβώς επειδή η καρδιά της πρακτικής δεν έχει σχεδιαστεί με βάση το 'ποιος' και με 'ποιον' επιθυμεί να διαβουλευτεί. Τέλος, δεν είναι σαφές πότε θα κλείσει η κάθε διαβούλευση ή γιατί η διάρκεια κάποιας από αυτές είναι διαφορετική από άλλων, ούτε και το ποτέ θα ανοίξουν άλλες διαβουλεύσεις.

Σημειώσεις

1. Η έκφραση ‘τεχνολογικά χαρακτηριστικά’ είναι αυτή που χρησιμοποιείται από το *orengov.gr* στην περιγραφή του τι είναι ‘ανοιχτή διακυβέρνηση’.

2. Ενδεικτικό είναι ότι στο *orengov.gr* δίδεται έμφαση στη ‘ζωντανή’ δημοσίευση όπως, για παράδειγμα, στην παρακολούθηση του υπουργικού συμβουλίου.

3. Με τα λόγια του κυβερνητικού εκπροσώπου: ‘Για μας, η ανοιχτή διακυβέρνηση δεν είναι απλά μια διαδικασία, αλλά εμπιρεύει τη συνολική μας αντίληψη σχετικά με το πώς πρέπει να λειτουργεί η κυβέρνηση και η δημόσια διοίκηση. Είναι ουσιαστικά ο νέος τρόπος λειτουργίας του κράτους, που υλοποιείται ήδη μέσα από το *orengov.gr* και έχει σημαντικότερη απήχηση σε όλους τους πολίτες, και ειδικά στη νέα γενιά’ (Πεταλωτής 2009, στο *orengov.gr*).

4. Ενδεικτικά αναφέρουμε ότι ο Γ. Παπανδρέου λειτουργεί blog κατά την εκστρατεία του, το 2006, και είναι υποστηρικτής του ανοιχτού λογισμικού από το 2000.

5. ‘Να αναφέρουμε ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα: το Πανελλήνιο Σοσιαλιστικό Κίνημα έχει τη βούληση και τη δύναμη να κάνει αυτές τις μεγάλες αλλαγές και θα τις κάνει αυτές τις αλλαγές, θα τις κάνει μαζί σας, κοντά σας, με την υποστήριξή σας, με τη διαβούλευσή σας, με τη δική σας συμβολή’ (Γ. Παπανδρέου, στο *primeminister.gr*).

6. Δεν είναι αναρτημένα όλα τα αποτελέσματα των προκηρξέσεων και φυσικά όχι όλοι οι υποψήφιοι. Κάποια αποτελέσματα βρίσκονται σε ένα αρχείο excel το οποίο και πάλι έχει λάθη.

7. Μέσω youtube.

8. <http://www.vimeo.com/2674991>

9. Το ζήτημα της αύξησης της χρήσης του διαδικτύου στην Ελλάδα αποτελεί πρόβλημα από την αρχή της δεκαετίας. Σημειώνουμε ότι ενώ η ευρωζωνική πρόσβαση αυξάνεται με ραγδαίους ρυθμούς (έχει φτάσει στο 16% –με αύξηση 44% ανά έτος), κάτι τέτοιο δεν συμβαίνει και με τη χρήση η οποία ανέρχεται στο 34% και στο ακόμη χαμηλότερο 24% για συχνή χρήση (Παρατηρητήριο για την ΚΙΠΤ 2009: 3).

10. Ενδεικτική είναι η περίπτωση για τον νόμο περί υπηκοότητας: κατά τη διάρκεια της σχετικής διαβούλευσης, το *orengov.gr* δεν πρόσφερε καθόλου υλικό στην αγγλική ή σε κάποια άλλη γλώσσα αποκλείοντας έτσι πολλούς από τους βασικούς ενδιαφερόμενους, ούτε εξάλλου και υπερσυνδέσμους προς τους ιστότοπους των οργανώσεων των μεταναστών.

11. Έλλειψη συνιστά επίσης ότι, ενώ το περιβάλλον προσφέρει ανοιχτό λογισμικό για άλλα format, δεν προσφέρει για το pdf.

Βιβλιογραφικές αναφορές

- Itano, N. (2010). ‘Greek prime minister fights “credibility deficit”’, *Globalpost* <http://www.globalpost.com/dispatch/europe/100205/greece-economy-government-corruption?page=0,1>
- Open Democracy (2009). ‘Go ahead George, change it all’, George Papandreu interviewed, http://www.opendemocracy.net/democracyopen_politics/george_papandreu_2255.jsp.

Παρατηρητήριο για την ΚΤΠ (2009): *Δείκτες 2010*, στο observatory.gr.

Yannopoulos, D. (2010). 'The dawn of a new era', *Athens News*
<http://www.athensnews.gr/articles/13372/10/01/2010/24631>